

головних етапах комунікативного акту: створення повідомлення, його публікація та сприйняття.

Ключові слова: автор, комунікація, читач, текст

Abstract

The article deals with the basic peculiarities of the author's and reader's acting during the different levels of communicative process of the text's reception. During the process of the text's creation the author considers the influence on the reader's mind by the way of satisfying his or her aesthetic and informational needs. The attention is emphasized on the basic levels of the communicative act: text creation, information, publication and acceptance.

Keywords: author, communication, reader, text

УДК 808.2

О. В. Медведь
(м. Харків)

ТЕКСТИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ДОКУМЕНТІВ ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ОБ'ЄКТ РЕДАГУВАННЯ

Редагування (чи, точніше, літературне редагування), його сутність і практичні завдання традиційно розглядають насамперед у контексті видавничої й журналістської діяльності. Тому прийнято вживати саме термін «літературне редагування», зіставляючи його з певними іншими видами редакторського опрацювання текстів.

Літературне редагування розуміють як професійну діяльність, спрямовану на аналіз і вдосконалення мовного твору у зв'язку з підготовкою його до друку (див., наприклад [1; 3]). Підґрунтям такої діяльності є критичний аналіз тексту з метою його правильного оцінювання й допомоги авторові в удосконаленні форми та змісту матеріалу.

Протягом тривалого часу літературне редагування ототожнювали з мовним правлінням тексту й коректурою, що на сьогодні розцінюють лише як технологічні елементи редакторської праці.

Підготовка до друку текстового матеріалу містить, на думку сучасних дослідників, такі складники: аналіз тематичної організації твору (визначення головної й побічних тем, робота над тематичними відхиленнями); аналіз композиційної структури твору, перевіряння її логічності; роботу з фактичним матеріалом, перевіряння його точності й достовірності; виявлення й виправлення порушень логічних зв'язків у тексті; мовне правління; редакційно-технічне оброблення (робота зі зверстаним текстом: виправлення порушень технічних правил набору й верстання).

Літературне редагування проводять у системі інших видів редакторської діяльності – технічного й художнього редагування, оскільки історично всі ці три види були нероздільними. У цій системі літературне редагування виділяють насамперед як роботу над композицією матеріалу, компонентами змісту й тими

первинними формами вираження змісту, поза якими він не існує. Хоча редактор не макетує видань, він аналізує текст, виходячи з передбачуваного розташування, а іноді й надає рекомендації щодо доцільності його розташування й оформлення.

Натомість наукове редагування визначають як роботу винятково зі змістом наукових текстів, їхньою істинністю й достовірністю, покладаючи відповідальність за цей процес не на власне редактора, а на наукового керівника, рецензента або опонента.

У той же час поняття «редагування науково-технічних текстів» термінологічно не визначене. Однак фактично наукові й технічні тексти проходять певне редакторське опрацювання, тому можна як робочий варіант визначення такої діяльності припустити, що таке редагування має специфічний об'єкт і предмет, що й відрізняє його від літературного.

У теорії редагування об'єктом редагування вважають авторський оригінал повідомлення [3, с. 31], тобто, в аналізованому випадку, оригінали наукових і технічних текстів. У зв'язку з цим предмет редагування – це приведення об'єкта редагування у відповідність із чинними в певний час у конкретному суспільстві нормами, а також його творча оптимізація, метою яких є отримання заданого соціального ефекту [3, с. 33]. У випадку науково-технічних документів соціальний ефект визначений настановою наукового стилю – передати адресатові знання в переконливій і доступній формі.

У текстологічній теорії та практиці існує безліч підходів до визначення теми тексту, зокрема з позицій редакторського аналізу. Однак для текстів науково-технічної сфери тема досить часто не просто визначена, але й офіційно затверджена, що спрощує завдання редактора в роботі з кожним конкретним науковим чи технічним документом.

Крім того, за особливостями тематичної організації розрізняють однотемні й багатотемні тексти. При цьому варто враховувати, що в науково-технічних текстах можуть бути наявні тематично однорідна (тематично цілісна) і тематично неоднорідна (тематично розірвана) структури текстів. Щоб несуперечливо виділити тематичні блоки в науково-технічному тексті, редактор передусім повинен мати добрі навички реферування наукового матеріалу, уміти за ключовими словами виділяти головні й побічні проблеми редагованого дослідження.

Композиція – це системно-структурна організація тексту, зокрема науково-технічного, відтак композиційна структура – це сукупність композиційних одиниць, об'єднаних композиційними зв'язками. Для наукових і технічних текстів притаманна так звана наукова композиція. Наукова композиційна структура залежить від логічної побудови доведення, що давно усталилася в практиці наукових досліджень: теза, сукупність аргументів, приклади (фактична база, фактичне підґрунтя), висновок. Редактор науково-технічних текстів має бути обізнаним із сутністю зазначених логічних понять.

Окремо розрізняють форми наукової композиції: індуктивну, дедуктивну, індуктивно-дедуктивну. Ці форми притаманні окремим галузям наукового знання. Так, більшість мовознавчих досліджень ґрунтується на індуктивному підході до вивчення мовних фактів, натомість дедуктивний підхід набув особливого поширення в математичних дисциплінах. Редактор науково-технічних текстів має

усвідомлювати розбіжності між композиційною побудовою від конкретного до загального й від загального до конкретного.

Факт у структурі науково-технічного тексту функціонує як відображення у свідомості явища дійсності різного рівня предметного змісту й узагальнення. Завдання редактора (який не є офіційним опонентом чи рецензентом, що, як уже вказувалося, відповідають за наукову актуальність, новизну, достовірність, повноту, вичерпність тощо фактів у науковому дослідженні чи технічному описі) у роботі з фактичним матеріалом полягають у з'ясуванні якості фактичного матеріалу, а саме в установленні правильності й точності відомостей, поданих автором. Робота з фактичним матеріалом є одним із найскладніших елементів редакторського аналізу науково-технічних текстів насамперед через їхню фактичну насиченість, а також спеціалізованість, тобто віднесеність до певного масиву знань, аналіз яких вимагає спеціальної підготовки.

Як уже зазначалося, наукові й технічні тексти репрезентують науковий стиль сучасної української літературної мови. Ця визначеність зумовлює, що редактор, оцінюючи текст у мовно-стильовому аспекті, повинен відстежити його відповідність нормам і вимогам саме цього функціонального стилю на лексичному, морфологічному й синтаксичному рівнях.

Загальноновизнано, що переважну частину лексичних засобів наукових і технічних текстів становить так звана лексика для спеціальних цілей – загальнонаукові та фахові терміни, номени, професіоналізми.

Така спеціальна лексика в контексті словникового складу мови в цілому протистоїть загальноновживаній. Надзвичайно важливою особливістю всієї спеціальної лексики є специфічність зв'язку її одиниць із поняттями й об'єктами, які вона називає. На думку дослідників, у слів спеціальної лексики переважають або понятійний (терміни, наукова номенклатура), або предметний (власні назви, комерційна номенклатура) зв'язок.

У текстах науково-технічної сфери широко вживані так звані віддієслівні іменники, тобто іменники, які утворені від дієслівних основ і опредмечують певні процеси або дії. На відміну від російської мови, в українській такі іменники творяться як від дієслів недоконаного, так і від доконаного виду. Крім того, у науковому стилі вживають іменники, що втратили процесуальну ознаку, натомість передаючи суто предметність; у науково-технічній мові ними позначають наслідок події в широкому розумінні, а саме: результат, об'єкт, місце, стан, явище тощо.

У наукових і технічних текстах дієслова є основним мовним засобом для відтворення процесів. Дієслово становить систему форм, до якої входять інфінітив, особові форми, дієприкметник, дієприслівник. Використання цих форм у науковій мові підпорядковується вимогам ДСТУ 3966-2000, що ґрунтуються на граматичних особливостях дієслова та його форм в українській мові.

На рівні наукового синтаксису кожна мова, і українська зокрема, має власні традиції та норми побудови словосполучень і речень. На відміну від російської мови, українській мові притаманна дієслівність, тобто логічний наголос у реченні найчастіше падає на присудок, а не на підмет. Характернішою стилістичною помилкою в науково-технічних текстах є, зокрема, надмірне уживання віддієслівних іменників на *-ння*. Науковці радять замість конструкцій з такими іменниками максимально використовувати дієслова, а саме: речення з неозначеною формою

дієслова й з особовими його формами, дієприслівникові звороти, дієслівні форми на *-но, -то*.

Отже, тексти науково-технічної сфери становлять доволі специфічний об'єкт редагування. Це вимагає від редактора передусім розуміння особливостей науки як галузі людської діяльності, а також знання нормативних вимог до мови української науки.

Список використаних джерел

1. Різун В. В. Літературне редагування : підручник / В. В. Різун. – К. : Либідь, 1996. – 240 с.
2. Капелюшний А. О. Редагування в засобах масової інформації : навчальний посібник для студентів факультетів журналістики / А. О. Капелюшний. – Львів : ПАІС, 2005. – 304 с.
3. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи. – Львів : Афіша, 2001. – 416 с.

Анотація

У статті розглянуто тексти науково-технічних документів як специфічний об'єкт редагування.

Ключові слова: тест, документ, переклад, структура наукового тексту.

Abstract

Texts of scientific and technical documents as specific object of editing are considered in the article.

Keywords: text, document, translation, structure of scientific text

УДК 82.091(477+438)

І. Я. Микитин
(*м. Івано-Франківськ*)

ГУЦУЛЬЩИНА КАЄТАНА АБГАРОВИЧА ТА ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА: АКСІОЛОГІЧНІ ВИМІРИ КУЛЬТУРНОГО ПОГРАНИЧЧЯ

Сучасне літературознавство в умовах постколоніальних студій звертає особливу увагу на питання культурного пограниччя, репрезентованого у площині буття «поміж». За словами польської дослідниці М. Домбровської-Партики, йдеться про явище «спів-існування, спів-мовлення, спів-життя і спів-творення» [5, с. 23]. Унікальне співбуття кількох культурних універсумів у так званому «спільному» просторі зумовлює його своєрідне міфологічне «освоєння», створення уявної «міфічної географії», інтелектуального виміру, що виступає «іншою», альтернативною реальністю через накладання культурних універсальї з дискурсом «свого». Сакралізація географічного простору до рівня універсальних вартостей глибокого екзистенційного сенсу оприявнює мистецьку візію Гуцульщини як палімпсесту, представленого в аксіологічно означених змалюваннях людини і природи у прозі Каєтана Абгаровича та Юрія Федьковича.